

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
23/2016
11. jún 2016

Cena 0,50 €

Ludo Pavol Delinga

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ING. PAVEL DELINGA, CSc.
O PLODOCH GLOBALIZÁCIE
Strana 4.

GRÉCKE DLHY
STÁLE RASTÚ
Strana 5.

DISIDENT ANTON SELECKÝ
O POHNŮTKACH REVOLTY
Strana 6.

BENEDIKTÍN Š. A. JEDLÍK
PREDBEHOL AJ SIEMENSA
Strana 10.

MOZAIKA Z ROKOVANIA
KRAJSKÝCH SNEMOV MS
Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Chichichi, chachacha... Neviem, ako vám, ale mne raňajšie vysielanie Slovenského rozhlasu od času, keď programovú štafetu preberie žensko-mužská dvojica moderátorov – teda od piatej do deviatej ráno – pripomína „kabarét u dobrej pohody“. Naozaj iba také chichichi... chachacha, kde sa tí dvaja za mikrofónom predbiehajú vo vtipnosti, baví sa na svojich žartoch, doberajú sa navzájom, vyžívajú sa v bonmotoch, narázkach a najnovšie našli zaľúbenie aj v tvorbe akože pranostík.

Meteorológia a predpovede počasia sú zvlášť vďačný priestor, kde sa „spárovani spíri“ môžu vyšantiť do sýtosti. Potom ešte chvíľu (až hystericky) na hokeji. A už len na hudobnej produkcii, ktorú naozaj uvádzajú ako puncovaní diskotekári. Veď to majú poniektorí v krvi, dokonca ako ten džob prvý!

Zavše mám pocit, že hudba a počasie je všetko, čo z rádia počuť. Lenže na rozhlas, ktorý tvrdí, že „informácie na prvom mieste“, je to žalostne málo. Ak by do tej biedy neprišiel Jano Mečiar so skompilovaným Spektrom, neviem, či sa vôbec niečo dozviem... Pravda, okrem požadovanej, objednanej propagandy.

Nemiešal by som sa do rozhlasovej dramaturgie, profilovania a vyznenia jeho raňajšieho bloku, napadlo mi to iba v súvislosti so zámermi rozhlasovo-televiznej vrchnosti, ktorá sa opäť zastrája zvyšovať koncesionárske poplatky. Za toto? Za historické recitácie Roba Rotha a skazky pána Machaja?

Na ukážku:

V čase, keď u nás nečakané mrazy predbehli aj podchladených Pankráca, Serváca a Bonifáca a producenti ovocia (a nielen oni) sa triasli o osud svojich plantáží, viníc a ovocných sádov – veď ešte doteraz sa rátajú milióny škôd na produkcii a úrode – rozhlasáčka Ilgová, sršiacia humorom a optimizmom, opáči v priamom vysielaní kolegu Bomboša: A nezabudol si zabuchnúť dvere na balkón?

Chichichi, chachacha... informácie na prvom mieste.

Emil SEMANCO

R - 2016028

www.neografia.sk

Eurokomisár Maroš ŠEĎČOVIČ kritizuje národné čítanie mladých Slovákov Európania áno, Slováci nie?

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: Štefan KAČENA

To, že mladí cítia skôr národne ako európsky, označil podpredseda Európskej komisie Maroš Šeďčovič za problém, s ktorým bojujú viaceré členské krajiny. „Je to naozaj otázka, ako vysvetliť mladým ľuďom, že sú občanmi nielen Slovenskej republiky, ale aj Európskej únie,“ povedal 9. mája na oslavách Dňa Európy v Bratislave Maroš Šeďčovič, ktorý pôsobí aj ako európsky komisár pre Energetickú úniu.

Zmeny by sa podľa neho mali urobiť v školských osnovách. „Popri histórii Slovenska by sa úplne prirodzene učila aj spoločná história Európy, aby sme sa viac dozvedeli o svojich susedoch, aby sme sa viac dozvedeli o tom, čo sa v Európe dialo. No a hlavne aj to, ako Európska únia funguje,“ povedal Maroš Šeďčovič. Nuž, veru, Slovensko je súčasťou európskej histórie, otázka znie, ako dnešní žiaci a študenti poznajú históriu svojho štátu. Tú by sa azda mali naučiť najskôr, až potom sa môžu učiť históriu iných štátov, ale to je predsa jasné každému. Iba ak by niekomu vyhovovalo, že kto nepozná vlastnú históriu, nebude mať vlastnú budúcnosť.

■ ČO KOHO MOTIVUJE

K tomu, že Slovensko od prvého júla preberie predsedníctvo v Rade EÚ, povedal M. Šeďčovič toto: „Som veľmi rád, že Slovensko sa k tejto úlohe postavilo tak zodpovedne, lebo vidím, že sme tam veľmi dobre zastúpení aj počtom nových mladých diplomatov. Je tam veľká skupina mladých ľudí, ktorí práve ukončili stáže a sú veľmi motivovaní.“

Veď áno, je to pekné. Ale čo potom znamenajú výsledky

Eurokomisár ŠEĎČOVIČ zazlieva našej mládeži prívleľa národného a málo európskeho čítania.

prieskumu, podľa ktorého vyše polovica mladých Európanov vo veku od šestnásť do tridsať rokov sa cíti byť pre ekonomickú krízu

na okraj spoločnosti. Číslo sú najvyššie v krajinách, ktoré najviac postihla kríza. Dominujú Grécko, Portugalsko, Cyprus a Španielsko. Vyplýva to z najnovšieho prieskumu Eurobarometra, ktorý nedávno publikoval Európsky parlament. Na Slovensku sa cíti marginalizovaných až šesťdesiat percent mladých ľudí.

■ ODSÚVANÍ BOKOM

Marginalizácia znamená v preklade odsúvanie na okraj. Nevedno, či pán Šeďčovič nechtiac prezradil niečo z neoficiálnej agendy EÚ, podľa ktorej treba v mladých, aby neboli odsúvaní na okraj, pestovať vrelý vzťah k orgánom EÚ, no vrelý vzťah k vlasti nie je príliš žiaduci. Ešte možno tak pri povzbudzovaní reprezentantov štátu v športe, tam je to azda prípustné...

Inak z prieskumu tiež vyplýva, že až šesťdesiat percent mladých v EÚ nechce študovať, absolvovať prax ani pracovať v inej krajine Unie. Slovákov s týmto postojom je päťdesiat percent. Na prieskume sa zúčastnilo 10 294 Európanov vo veku od šestnásť do tridsať rokov vo všetkých dvadsiatich ôsmich členských štátoch EÚ a uskutočnili ho v dňoch od 9. do 25. apríla 2016.

3 OTÁZKY PRE:

maliara, spisovateľa a vydavateľa Kocúrka Milana STANA

Hľadáme pevný bod, pokoj a harmóniu

• **Noc múzeí a galérií je čoraz populárnejšia. Čo znamená pre výtvarníka, krajinára, cestovateľa a vydavateľa jediného druhu ako ste vy?**

Stretnutie s čitateľmi a možnosť porozprávať o zážitkoch pri tvorbe. Či už knihy, alebo obrazu. Robiť umenie je veľká emócia a pre tvorcu aj úžasný zážitok. Svet okolo nás je plný zvrátov a zmien a mnoho ľudí hľadá pevný bod, pokoj i harmóniu. A aj to môže poskytnúť umenie.

• **Beseda v Trenčíne bola pre vás isto povzbudzujúca. Z tohoto kraja totiž pochádzate. Avšak čím najviac prekvapila tohtoročná „Noc“ v spomínanom meste?**

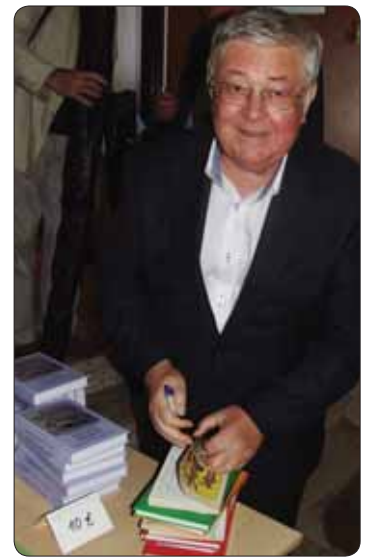
Ja som začal podujatie. Beseda bola v letnej knižnici

v strede mesta v horúcom podvečere. Prišlo veľa Trenčanov a aj mojich krajanov, rodákov z Kálnice, kde som sa narodil. Bolo tam i veľa ľudí, ktorých som nepoznal. Rozprával som o Trenčíne, s ktorým ma spájajú aj moje výtvarné začiatky. Ako žiak som tu chodil do výtvarnej školy. Viedla ju maliarka Žofia Bellová, ktorá ma pripravovala na ďalšie výtvarné školenie grafiky a maľby v Bratislave. V Trenčíne som aj dva roky (1968 – 1970) vojenčil, mal som tu veľa výstav. Mesto je i mojou výtvarnou inšpiráciou. Besedu usporiadala Rešetkova knižnica. Čítal som aj z knihy jedného macedónskeho spisovateľa, ktorá bola putovným čítaním. „Noc“ pokračovala čítačkami o. i. v mestskej veži.

• **Rešetkova knižnica v Trenčíne sa stala magnetom pre mnohých autorov i čitateľov. Dôkladne ju poznáte. Čím vám imponuje?**

Knižnica mi imponuje najmä milými pracovníčkami. Rád spolupracujem s terajšou riaditeľkou Gabrielou Krokvičkovou, predtým s Máriou Španíkovou. Besedu so mnou organizoval Peter Martinák. Bol som na mnohých besedách. Minulý rok knižnica zorganizovala stretnutie spisovateľov z celého trenčianskeho regiónu. Rád sa vraciam do Trenčína, rád tu maľujem. Obdivujem majestátny hrad, historické mesto plné krásnej architektúry. A mám rád tunajších ľudí.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ
Foto: archív SNN

V SNN 24/2016
SI PREČÍTAŤE

- Vladimír SKALSKÝ, predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí o slovenskej diaspóre
- Slávnosti 270. výročia osídlenia Slovenského Komlóša v susednej Maďarskej republike trvali tri dni
- Realitné šialenstvo, poháňané nízkymi hypotekárnymi úrokmi, neustále zvyšuje ceny najmä bytov

SEBAOBRAHA

Bez sociálnych sietí si súčasne celosvetové prezentovanie názorov a zdieľanie čokoľvek cez internetové služby ani nevieme predstaviť. Prvá a najväčšia sieť je Facebook, ktorý mnohí obviňujú zo zásahov do súkromných obsahov a priamo aj z cenzúry. Viceprezident spoločnosti Tom Stocky poprel medializované informácie, že administrátori sociálnej siete pridávali správy do sekcie s aktuálnymi trendmi; materiál, ktorý unikol, však hovorí niečo iné. Zverejnil ho britský denník *The Guardian*, ale aj my na Slovensku vieme svoje o zásahoch správcov do obsahu.

Cenzúra v sieti

Dokument potvrdzuje, že sociálna sieť sa spoliehala na veľké zásahy editorského tímu do toho, aký obsah sa bude zobrazovať používateľom. Od plne strojového mechanizmu vyberania príspevkov mala firma upustiť v roku 2014 po kritike, že dostatočne nepokryla páľčivé témy, akými boli napríklad nepokoje v americkom meste Ferguson. Správcovia pracovali na zmeny nepretržite celý deň. Pravidlá im presne určovali, ako majú postupovať pri vkladani odkazov a odstraňovaní tém, ktoré nepredstavovali reálne dôležitú udalosť.

Manuál okrem toho dokazuje, že zodpovední zamestnanci mohli pridávať spravodajské témy rovnako ako obsah, ktorý vytvorili používateľia a priťahoval veľa pozornosti. Pri výbere najzaujímavejších článkov sa radili desiatimi zdrojmi. „Mali by ste tému označiť ako dôležitú národnú tému, ak sa nachádza medzi jedným až tromi top témami dňa,“ uvádza sa v texte.

Administrátori tiež sledovali facebookové stránky športovcov alebo iných prominentov. Vhodnosť ich citovania takisto určovali pravidlá.

Vyjadřila sa i skupina bývalých zamestnancov sociálnej siete. Nesúhlasia s článkom serveru Gizmodo, ktorý na kauzu upozornil, no na druhej strane potvrdili ľudské zásahy do trendového obsahu. Zdôvodnili to nie celkom správnym fungovaním algoritmu, ktorý nie vždy zostavil „správny mix noviniek“. Ukázkou boli spomínané strety medzi protestujúcimi a políciou vo Fergusonu. Facebook si vyslyšil kritiku, keďže vtedy viac uprednostňoval takzvanú „ladovú výzvu“, pri ktorej sa známi ľudia oblievali vedrom s ladovou vodou.

Na zverejnené informácie zareagoval ďalší viceprezident spoločnosti. „Facebook neumožňuje alebo neodporúča správcom, aby systematicky diskriminovali zdroje akéhokoľvek politického pôvodu,“ uviedol Justin Osofsk. Súčasne dodal, že témy čerpajú z viac ako tisíc zdrojov z celého sveta, názorového spektra a rôznej veľkosti.

Reakcie sa nezdržal ani zakladateľ sociálnej siete Mark Zuckerberg. Vo svojom statuse vyhlásil, že svet je lepší, keď ľudia z odlišného prostredia môžu zdieľať myšlienky a skúsenosti od fotky mamy s dieťaťom po intelektuálne analýzy politických udalostí.

„Máme prísne pokyny, ktoré neumožňujú uprednostnenie jedného pohľadu pred druhým alebo potlačenie politických perspektív,“ napísal. Prísľúbil však dôkladné prešetrenie údajného potlačania konzervatívnych pohľadov: „Ak zistíme niečo v rozpore proti našim zásadám, máme môj záväzok, že prijme ďalšie kroky na riešenie tohto problému.“ Nuž, uvidíme, či Veľký brat v sociálnej sieti aj naďalej bude zasahovať do obsahu našich FB stránok.

Robert LANDIS

Slovenský vidiek nemôže ostať len ako turistická atrakcia

Zbierame trpké plody globalizácie

Zhováral sa Pavol JAVORSKÝ – Foto: archív SNN

Poľnohospodárstvo na Slovensku ťahá už dlhodobo za kratší koniec. Strácame sebestačnosť, sme zaplavení nekvalitnými potravinami a Európa slovenských pôvodných výrobcov nepodporuje. Tieto problémy nevyriešil ani vstup do Európskej únie. Práve naopak. Niekedy sa zdá, že Európska komisia prijíma legislatívu, ktorá v agro-politike vyhovuje veľkým štátom. Aktuálne je to napríklad otázka mlieka. Na tému slovenské potraviny sme sa porozprávali s odborníkom na poľnohospodárstvo Pavlom DELINGOM.

Nie sme sebestační v potravinách, ale v obchodoch je dostatok všetkého!

Netreba sa tomu diviť. Je to smer, dôsledok trhovej ekonomiky, o ktorej väčšina slovenských občanov nemala v deväťdesiatych rokoch veľké vedomosti. A treba priznať, že ani my, čo sme vtedy riadili pôdohospodársky rezort, sme si nepredstavovali, čo dokáže koncentrovaný obchod. Veľké obchodné celky, ktoré už majú na svojich regáloch takmer všetko, dnes vyrábajú napríklad mliečne výrobky (jogurty, mlieko, syry a pod.), chlebové, mäsové a iné výživové produkty. Kto to sleduje, vidí na týchto výrobkoch napísané názvy ich obchodov. Chovajú však kravy? Majú už maštale, mliekarne, poľa, pekáre, mlyny a iné výrobné potravín. Ak ešte nie, tak k tomu už určite spejú. A my sa potom čudujeme, že

výrobcovia a chovatelia potravín odchádzajú. Ľudovo povedané krachujú. Načo vlastne budú, keď to vyrobia „predaváci“ v obchodných reťazoch? Zo zisku v obchode sa ľahšie pokryje konkurenčná strata. To však nie je východisko pre slovenský vidiek ani pre pôdohospodárstvo.

Čo treba robiť, aby sa takéto stavy v pôdohospodárstve nepodpísali pod zničenie vidieka a aby sa pôdohospodárstvo pozdvihlo?

Predovšetkým dennodenne zmiernovať tlak európskej globalizácie. Tak ako sa dôsledne štát stavia za svojich ľudí v tomto nepokojnom období – odoláva prílevu utečencov – musí dôsledne odolávať aj tlaku bruselských úradníkov a politických reprezentantov veľkých štátov. Odolávať programom, ktoré nám ničia pôdohospodárstvo. V dnešných pod-

mienkach nepomôže konkurenčný vzťah. Dôvodom je, že nie sú rovnaké a objektívne programové a dotačné východiská u nás a v iných západných štátoch. Politická moc sa musí opierať o to, čo chcú ľudia a domácnosti vyrobiť, ale aj spotrebovať. Reprezentanti obchodu klamú, že občania kúpia to, čo je lacnejšie. Občania kúpia, čo je na pulte a čo je zdravé. V Národnej rade SR treba prerokovávať a prijímať závery v tomto ohľade veľmi často. Rezortné ministerstvo to musí dokázať. Nestačí iba poukazať na to, ktorý výrobok sa stal nevyhovujúci alebo je sfaľovaný. Musí byť dôvera medzi výrobcom, spracovateľom a obchodníkom. Veď to tu bolo, prečo sa dnes vzájomná dôvera neobnovuje? Ako je možné, že v prechodnom období, teda v približovaní k EÚ, bolo naše pôdohospodárstvo na tom lepšie, ako je

Pôdohospodársky expert Pavel DELINGA.

teraz, keď majú platiť rovnaké kritériá v celej Európe?

Prečo?

Podľa mňa preto, že nie sú rovnaké kritériá a že koncentrácia slovenského pôdohospodárstva sa „vyparila“. Ona bola najväčším strachom pre vyspelé štáty vtedajšej Európskej únie.

Ako a kedy obnoviť stratenú nádej?

Tu nejde o nádej, ale o dôslednosť a výdrž. Pripadá mi to tak ako v športe. Menia sa generácie a mení sa tím aj hra. Tí, čo riadili, vyrábali, predávali atď., už tu nebudú, na ich miesta prídu ich nástupcovia a tí musia zabrať naplno. V západných vyspelých štátoch boli vybudované súkromné inštitúty na riešenie otázok konkurenčného boja. Tu sa budovala iná štruktúra, a na to zákonite doplácame. Veď si porovnajme normy výroby a spotreby potravín z minulosti a teraz. Je pravda, že nové technológie, modernejšie povedané biotechnológie, dnes prinášajú nové parametre na výrobu aj spotrebu, ale mali by sa zužitkovať všade rovnako.

A je to tak?

Odpoviem otázku: Má dnes orná pôda takú cenu ako voľakedy? Má dnes rezort pôdohospodárstva také postavenie ako voľakedy? Je potrebné túto filozofiu dôkladne prehodnotiť a slovenský vidiek postaviť nielen do popredia ako turistickú atrakciu, ale najmä ako spokojných výrobcov našich slovenských potravín.

O ČOM JE REČ

Akoby to bolo včera. A pritom sa písal začiatok mája 1992. My s Machalom sme „fetrovali“ s faxovaním najnovších príspevkov do martinskej hlavnej redakcie SNN, zatiaľ čo náš šéf bratislavskej „filiálky“ Roman Kaliský išiel s hosťom Ivanom Hudcom na kávu do vinárne na Schnellweissovu, teda na Bielu ulicu, čo bola neďaleko našej redakcie. Keď sa o hodinu odtiaľ vrátili, Roman vraví: „Treba niečo urobiť!“

„Musíme zorganizovať Kongres slovenskej inteligencie,“ vysvetľuje po chvíli, „podobný ako sa konal v roku 1936 v Trenčianskych Tepliciach na protest proti nástupu fašizmu!“

Nebudem to ďalej nahaňovať. O tri týždne, presne 31. mája 1992, zišiel sa na Donovaloch v hoteli Almet zakladajúci Kongres slovenskej inteligencie. Za účasti takých osobností, ako boli národný umelec Vladimír Mináč, herec SND Gustáv Valach, profesor Matúš Kučera – historik, Roman Kaliský, okrem toho najvýznamnejší predstavitelia novej rozvíjajúcej sa vrstvy slovenských podnikateľov: generálny riaditeľ „hlinikárne“ zo Žiaru nad Hronom Ľudovít Černák, majiteľ pivovarov Karol Konárik – známy spevák, šéf Podbrezovských železiarní

Vladimír Soták, riaditeľ Východoslovenských strojárni Bereghauer a ďalší. Najväčšie zastúpenie mali, samozrejme, národne orientovaní spisovatelia, novinári. Nechýbali však ani zástupcovia cirkvi či predstavitelia národnosti... Bolo to na neuverenie, za tri týždne sa nám podarilo zorga-

Kongres slovenskej inteligencie

Peter ŠTRELINGER

nizovať na Donovaly takmer dve stovky najvýznamnejších príslušníkov „elity národa“. Prítomný bol aj významný emigrant, spisovateľ, vydavateľ a novinár Imrich Kružliak, redaktor Hlasu Ameriky a Slobodnej Európy! Peniaze? Za čo sme to zorganizovali? Zo súkromných darov a sponzorských príspevkov, pričom Imro Kružliak dal dvetisíc dolárov, aby som bol spravodlivý. A riaditeľ „hlinikárne“ nám zas poskytol zadarmo celý hotel Almet.

„Nechceme viac žiť v spoločnom štáte s vierolomným partnerom, chceme nezávislosť, vlastnú ústavu, vlastného prezidenta, vlastnú armádu!“ Zaznelo vo vyhlásení Kongresu slovenskej

inteligencie z Donoval. Všetky tieto ciele sa bezvýhradne naplnili. Kongres svojim rokovaním získal si neuveriteľnú autoritu v národe. Toto nepolitické združenie nemalo politické ambície, pritom si vytvorilo rešpekt aj medzi politikmi. Mnohí z delegátov Kongresu sa stali neskôr

viteľov KSI a stanoviť aj nové ciele. Kongres slovenskej inteligencie sa zide v Lubochni, aby hľadal novú víziu pre Slovensko. A aby tiež urobil hrubú čiaru za minulosťou. Dosť už bolo šikanovania a prenasledovania ľudí za eštabáctvo, za členstvo v komunistickiej strane, v ľudových miliciách... Tí starší sa na nich pozerali s pohŕdaním! A popritom sa za vyše štyridsiť rokov, čo uplynulo od handrového „prevratu“ v roku 1989, nazhromaždili nové „zoznamy“ spolupracovníkov SIS, CIA, MI6, Mossadu, a možno aj KGB, teda Moskvy! Darmo, byť tajným spolupracovníkom je stále veľmi lukratívna záležitosť!

Ale toto sú pre Kongres slovenskej inteligencie v Lubochni naozaj veľmi okrajové témy. Nás zaujíma: ako ďalej, Slovensko? Ako dať konečne po prstoch rozbujnejnej korupcii, čo s chaosom v školstve, ako konečne dohodať slovenské diaľnice, ako vniesť systém do slovenského zdravotníctva. No nezabúdame ani na problémy so športom a s kultúrou, ktorá je na chvoste záujmu verejnosti. A poľnohospodárstvo či „krvávajúce“ slovenské lesy? Ako vybudovať mosty priateľstva a porozumenia? No, roboty máme naozaj ako na kostole!

Život a dielo Arnolda P. Weisza-Kubínčana v Galérii mesta Bratislavy

Bolestné hľadanie identity

Jana ŽUMÁROVÁ – Foto: www.webumenia.sk

Pod názvom Hľadanie identity otvorila Galéria mesta Bratislavy ešte vo februári 2016 slávnostnou vernisážou výstavu diel maliara, ilustrátora, grafika a matičiara Arnolda Petra Weisza-Kubínčana (1898 – 1945, resp. 1944). Zároveň tu uviedli aj prvú monografiu o tomto umelcovi. Medzi množstvo sprievodného dokumentárneho materiálu, použitého či už v monografii, alebo umiestneného v expozícii, organizátori zaradili aj dokumenty Archívu Maticy slovenskej.

Budúci umelec sa narodil ako Arnold Weisz v malom mestečku Ujście v severozápadnom Poľsku, vtedy časti Pruska, do rodiny zubného technika. Ešte v jeho útlom detstve sa celá rodina presťahovala do Dolného Kubína. V rokoch 1913 – 1916 študoval na Umeleckopriemyselnej škole v Budapešti dekoratívne sochárstvo a neskôr grafiku a maľbu v Berlíne. Štúdiálny pobyt v medzivojnovom Nemecku ho priviedol k expresionizmu a v duchu tohto umeleckého smeru potom tvoril aj po návrate na Slovensko. Jeho tvorba patrí k najoriginálnejším výtvarným prejavom na Slovensku v medzivojnovom období. Zásadný prelom v maliarovom živote predstavovalo presťahovanie sa z Dolného Kubína do Turčianskeho Svätého Martina na pozvanie Miloša Alexandra Bazovského, Janka Alexyho a Lúda Ondrejova.

MARTINSKÉ OBDOBIE

Bazovský a Alexy si všimli potenciál mladého umelca vďaka ilustráciám v Kocianovom turistickom sprievodcovi po Orave, ktorý vydal Miestny odbor Maticy slovenskej v Dolnom Kubíne v roku 1933. Arnold nebol členom tohto miestneho odboru na rozdiel od otca Samuela Weisza a brata Manfreda Weisza, ktorí sa

aktívne podieľali na matičnom živote ako riadni dlhoroční členovia MS. Azda aj tejto skutočnosti môžeme ďakovať za to, že Arnolda Weisza schválili na valnom zhromaždení dolnokubínskeho odboru ako ilustrátora pripravovaného sprievodcu. V tom istom roku pod prídومkom Kubínčan už vystavoval v Turčianskom Svätom Martine na slávnosti otvorenia novej budovy Slovenského národného múzea.

Pôsobiť v tom čase v Turčianskom Svätom Martine znamenalo prínos pre každého umelca. Činnosť tu vyvíjali spolky ako Matica slovenská, Muzeálna slovenská spoločnosť, Živena, Spolok slovenských umelcov či Ústredie slovenských ochotníckych divadiel. Kubínčana tak privítalo dobré zázemie, z ktorého mohol iba získať. Už len množstvo individuálnych výstav, ktoré usporiadal v tom období, potvrdzuje rozvoj jeho umeleckej osobnosti. Tou najdôležitejšou bola prvá individuálna výstava v Židovskom kultúrnom dome v Turčianskom Svätom Martine v decembri 1935. Nasledovali výstavy v Banskej Bystrici, Ružomberku, Turčianskych Tepliciach, Zvolene, Žiline i účasť na viacerých kolektívnych výstavách.

V roku 1938 sa stal riadnym členom martinského miestneho odboru

Maticy slovenskej a samotná Matica slovenská mu poskytla odporúčanie na udelenie cestovného štipendia od Krajinského úradu na študijnú cestu do Paríža.

ŤAŽOBA VOJNY

Stihol by toho ešte oveľa viac, keby do jeho života nebola zasiahla vojna a s ňou spojené prenasledovanie občanov židovského pôvodu. Hrozby nacizmu sa bál natoľko, že sa vo viere v záchranu života a slobodnej tvorby dal pokrstiť a prijal meno Peter. Napriek tomu bol od roku 1939 nútený žiť a tvoriť v izolácii. V tvorbe sa sice ešte na chvíľu vrátil ku knižnej ilustrácii v Prihodách v divočine Lúda Ondrejova, no ťažoba, ktorá na neho doliehala v osamotení, ho už len upevnila v expresionistickom, pochmúrnem, výraze. Útechu čiastočne nachádzal v rozhovoroch so susedom a kolegom Milanom Thomkom Mitrovským netušiac, že prežíva posledné roky svojho života. Konca vojny sa nedožil. Po vypuknutí Slovenského národného povstania sa uchýlil do úkrytu. Niekoľko ho však uduľ útlý citlivý umelec musel podstúpiť osud väčšiny Židov v tom čase – cestu do koncentračných táborov. Dodnes životopisci nevedia s istotou určiť, či naposledy vydýchol v poľskom Auschwitz-Birkenau,

Autoportrét umelca (okolo r. 1927) z zbierok SNG.

v Sachsenhausene v Nemecku, alebo v Mauthausene v Rakúsku. Isté však je, že skončil v jednom z masových bezmenných hrobov ďaleko od kraja, ktorý miloval a ktorý zvečňoval na obrazoch.

DOKUMENTY O MALIAROVI

Archív Maticy slovenskej ochotne poskytol na výstavu, ako aj do monografie dokumenty o umelcovi zo svojich archívnych fondov a zbierok. V Galérii mesta Bratislavy sú vystavené v rámci sprievodného doku-

mentárneho materiálu ku Kubínčnovým dielam. Takto môžu návštevníci vidieť aj pozvánku na prvú individuálnu výstavu Weisza-Kubínčana z roku 1935 a korešpondenciu s Maticou slovenskou, aby ho odporučila na udelenie cestovného štipendia do Paríža. Do monografie Zsófia Kiss-Sze man o umelcovi archív poskytol strojepis nekrológu za ním od Fraňa Štefunka s jeho rukopisnými poznámkami zo Zbierky príspevkov do Slovenských pohľadov.

Aj príbeh Arnolda Petra Weisza-Kubínčana poukazuje na nutnosť povyšovať umenie a charakter človeka

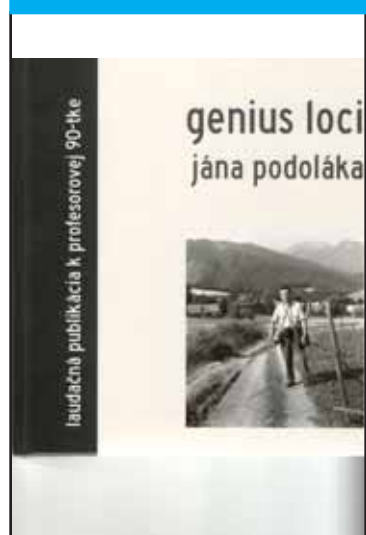
nad akékoľvek kultúrne, etnické či jazykové rozdiely. Záverečné slová Štefunkovho nekrológu hovoria za všetko: „Nemal v sebe ani trošku zla a iba cudzota na jeho tvári, pochoďača z vedomia k rasovej príslušnosti, mohla niekoho dráždiť. Pomsta stihla tu výslovne maliara, nie tak človeka, lebo A. P. Weiss-Kubínčan žil len maľovaním a mohol na seba upozorniť len svojím dielom. Bol mu životom a stalo sa mu i smrťou. Bol jedným z nás...“

Ano. Bol jedným z nás.

Genius loci Jána Podoláka

Matiční predstavitelia a bádatelia výraznej vedeckej osobnosti

KNIHA TÝŽDŇA

Pred niekoľkými dňami vyšla v Trnave vo vydavateľstve DAJAMA kniha pod názvom Genius loci Jána Podoláka. Laudálnu publikáciu k deväťdesiatke významnej vedeckej osobnosti zostavili Martin Priečko a Katarína Slobodová Nováková spoločne s Katedrou etnológie a mimoeurópskych štúdií Univerzity sv. Cyrila a Metoda.

Kniha prináša gratulačné príspevky viacerých známych osobností zo slovenských vedeckých, pedagogických či múzejných inštitúcií a pracovísk, ale aj vedeckých autorit zo Slovinska, z Poľska, Macedónska, Česka, Ukrajiny, Maďarska, Rakúska či zo Švédska. Nechýbajú ani pozdravné state predstaviteľov Maticy slovenskej. Marián Tkáč približuje jubilanťovému dlhoročné sústreďenie na etnografický výskum slovenskej a slovanskej problematiky v karpatskom kontexte, jeho pedagogické pôsobenie, ako aj jeho zásluhy pri obnovení Národopisného odboru MS, keď bol jeho dlhoročným predsedom, publikačné aktivity v matičných periodikách a prínosnú prácu vo výbore Maticy. Pracovník Strediska národnostných vzťahov MS Viliam Komora približuje jubilanta ako činnorodého, významného matičiara. Vyzdvihuje najmä jeho ľudské kvality aj v súvislosti so SNV MS a jeho činnosťou v oblasti národnostných vzťahov a tiež z hľadiska kooperácií s ďalšími spolupracovníkmi v Matici – etnológmi, historikmi, slovakistami: Dr. Dankou Mekelovou, doc. Štefanom Mruškovičom, Dr. Igorom Krištekom, doc. Ladislavom Mlynkom, Dr. Vierou Sedlákovou či prof. Imrichom Sedlákom. Nechýbajú tiež príspevky doc. Ivana Mrvu, riaditeľa Slovenského historického ústavu MS a predstaviteľa Historického odboru MS, a Dr. Viery Sedlákovej, činovníčky Národopisného odboru MS.

Publikácia je akosi rekapituláciou celoživotného diela profesora Jána Podoláka. Popri hodnoteniach, spomienkach, úvahách o jeho plodnom tvorivom živote prináša aj biografické údaje s dosiahnutými úspechmi, oceneniami a akademickými hodnosťami a výber bibliografie.

Matica slovenská aj prostredníctvom tejto publikácie upozorňuje na opodstatnenosť, činnorodosť a perspektívnosť našej najstaršej a najvýznamnejšej národnej ustanovizne.

Milan OČENÁŠ

HUMORESKA

S uspokojením môžeme konštatovať, že všetko to, čím sa našej generácii vyhrazovali rodičia, učitelia a profesori, sa splnilo. Polovicu aktívneho života sme prežili v ideologickej totalite a druhú prežívame v totalite ekonomickej. Napríklad za našej mladosti bol zúfalý nedostatok holých báb v novinách a časopisoch. Presnejšie povedané, neboli nijaké. Sem-tam sa nejaký kus nahej ženskej akože objavil v časopise Československá fotografia, ale to boli umelecké akty a väčšinou neboli nič klúčové z vyfotografovanej devy vidno.

Ďalším zúfalým nedostatkom v článku boli celebrity. V prípade ženskej zložky vylepšené silikónom. Boli sice pokusy ponúkať verejnosti rôznych vzorných pracovníkov a pracovníčky, ale

To dnes je situácia úplne rozdielna. Na holú babu je problém v časopise či novinách nenatráfiť, celebrity máme kopec a každý kvartál nám servírujú nové, no a reklamy je toľko, že poniektoro

Rozprávky a reklamné bloky sa striedali v utešom poriadku a ja som len tak prisluchovo zaregistroval, že okrem rôznych bábik, poníkov a všelijakých strieľajúcich robotov pravidelne reklama

čujúce erekciu, zhusta zaraďovaná do populudňajších športových prenosov. Na tie pre zmenu hľadá otcovia zo svojimi synáčikmi, a tak je tu priestor na skutočne chlapeckú debatu. Keď sa v susednom Česku zopár rodičov ohradilo voči reklamám na rôzne erekciu podporujúce huncúctva v bežnom populudňajšom vysielaní, bojovníci za svetlé liberálne zajtrajšky ich označili ako pruderných a bigotných staromilcov. Čas však nezastaví. Už sa teším, ako o pár desaťročí príde na návštevu môj vnuk a otrávene zahlási: Včera dávali v telke perfektný blok reklám. A predstav si dedo, že tí idioti ich párkrát preušíli nejakým trápnym filmom...
Marek DANKO

Pestré reklamné vyhlídky pre novú generáciu

uznajte sami, do takej Kleopatry z Turca mali tie pracovité družstevníčky či robotníčky poradne ďaleko. No a úplnou pohromou bol nedostatok reklamy v akejkoľvek forme. V jedinej štátnej televízii síce išli zo dva smiešne krátke reklamné bloky za deň, ale jediný, na čo si pamätám, bola reklama na hovädzie na divoko a brezový šampón. Skrátka bieda.

ri jediní začínajú trpieť syndrómom vypínania mozgu, len čo sa nejaká v televízii objaví. Ale našim reklamným mágom to neprekáža a v pote tváre vyrábajú stále nové a nové spoty. A ešte aké! Minule som bol v sobotu dopoludnia u známych. My dospeli sme sa venovali klebeteniu, omladina sledovala dopoludňajší blok rozprávok.

ponúka aj prostriedok proti vaginálnej mykóze. Zrejme sa dramaturg reklamných spotov rozhodol robiť zdravotnícku osvetu u detských diváčok alebo ráta s tým, že rozprávky pozerá s deťmi mama a tá si hneď povie: Aha ho! A ja stále rozmýšľam, čo ma to svrbí.

Rovnakú logiku má aj reklama na prostriedky zabezpe-

ČRTA

Včelárov u nás ubúda. Ešte pred rokom 1989 ich bolo na Slovensku vyše štyristotridsaťtisíc, dnes ich je okolo dvestošesťdesiat tisíc. A takí brtníci – ako kedysi nazývali včelárov, zberačov medu horských včiel – sa stratili celkom. V najbližších rokoch sa však opäť môžeme stať krajinou včelárov. Regióny, ktoré najviac bojujú s nezamestnanosťou, chcú investovať do včelárskych spolkov a vo veľkom predávať včelie produkty. Samozrejme, počítajú s podporou vlády. Nič nové pod slnkom, veď už Mária Terézia v rokoch 1775 a 1776 vydala včelárske patenty, ktorými podporovala rozvoj včelárstva.

Od všetkých Ubráv veľkú chválu získal...

Prvá včelárska kniha vydaná na Slovensku v reči ľudu Krátke naučení o včeličkách od neznámeho autora vyšla v Skalici v roku 1775. A v roku 1792 vydal Ján Glossus v Banskej Bystrici knihu Obsah potrebných naučení a pravidiel vedle ktorýchž sa včelyrozsafne a s užitkem opatrovať dajú. No a Hospodár Juraja Fándlyho 1 – 4, ktorý vyšiel v Trnave v roku 1792, spis O úho-roch a včelách (Trnava 1801) a Slovenský včelár vynačujúci (Trnava 1802) sú podnes obdivuhodné diela skromného dedinského farára.

Včelárstvu a jeho popularizácii sa venoval aj iný katolícky kňaz, sám významný včelár – Juraj Handlerla, od smrti ktorého uplynulo dvestodvadsať rokov. Ten zdôrazňoval práve ekonomickú stránku včelárstva. Narodil sa 9. apríla 1734 v Trnave, kde absolvoval gymnaziálne aj teologické štúdiá. Po kňazskej vysviacke pôsobil pravdepodobne v Bihárskej a Békešskej župe. Od roku 1776 farárčil v Krajnom, 1781 v Hrachovišti, 1782 – 1785 v Dvorníkoch a od roku 1785 v Hlohovci, kde 9. mája 1796 zomrel. Juraj Handlerla patril k Bernolákovskej družine a škole. Ako zanieteny včelár napísal v maďarčine včelársku knihu Uj méhész, ktorá vyšla v Bratislave v roku 1794. Bola veľmi obľúbená a vyšla až v šiestich vydaniach. Bola to praktická včelárska príručka so zameraním na ľudové včelárstvo, písaná formou otázok a odpovedí. Aj keď Handlerla napísal svoje včelárske dielo v maďarčine, bol to uvedomelý Slovák a rodolub, čo dokazuje aj Jozef Valentini v Chválospeve O Učeném slovenském tovarištvě: „Od všetkých Ubráv veľkú chválu získal / Náš Slovák, že uhersku knihu písal, / Bol pán Handlerla, farár udvarnokský, / Kterí písal o včelách po uherski...“

Dodajme ešte, že jeho brat František (1747 – 1783) bol profesorom metafyziky a logiky na Trnavskej univerzite a potom v Budine.

Robert VAVRO

Spisovateľ Vincent Šikula nás opustil pred pätnástimi rokmi Hlboko ľudský chlap z Dubovej

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív

Vyššie dvadsať prozaických kníh, niekoľko básnických zbierok, knihy pre deti a pôvodné scenáre, hudba, ktorú miloval a aj sa jej aktívne venoval, herecké etudy vo filmoch svojich priateľov, to všetko sa spája s menom Vincent Šikula. Ale pre mňa je dôležitá ešte jedna silná spomienka. Geniálny rozprávačský talent a hlboká ľudskosť, ktorá z Vinca vyvierala kedykoľvek som mal to šťastie stráviť s ním dlhší či kratší čas. Mimochodom, práve ten spomínaný čas sa nezriedka zastavil, aby som si mohol vychutnať prítomnosť „dobrého chlapa z Dubovej“.

V polovici osemdesiatych rokov vstupovala naša generačná vlna do slovenskej literatúry. Snom každého z nás bolo vydať prvú knižku. A potom podľa možnosti ďalšie. Tak ako naši starší spisovateľskí kolegovia, často priatelia, s ktorými sme sa stretávali v tých niekoľkých bratislavských podnikoch, ktoré niesli podozrivú nálepku „bohémске“. Miestom, kde sa pravdepodobnosť výskytu niektorého zo skutočných spisovateľov prudko zvyšovala, bol, bohužiaľ, už neexistujúci Klub spisovateľov na bratislavskej Laurinskej ulici. V tých časoch ešte platilo, že dovnútra mohol vstúpiť iba ten, kto mal preukaz klubu. Zároveň však mohol zobrať dvoch-troch hostí, podľa toho, koľko ľudí bolo vnútri. Vrátnik bol náš spojenec, a tak keď sme vstúpili do „podzemia“, kde sa klub nachádzal, vždy zmurkol a išiel dovnútra poprosiť niekoho z našich už vážených kolegov, aby omladinu zobral na svoj preukaz. Najčastejšie tými obetavcami boli Štefan Moravčík a Vinco Šikula...

■ Z ENCYKLOPÉDIÍ

Vincent Šikula, prozaik, básnik, autor kníh pre deti a mládež, publicista, dramaturg, muzikant. Narodil sa 19. októbra 1936 v Dubovej pri Modre v dvanástetnej rodine – takmer všetky deti boli hudobne alebo literárne nadané. Jeho otec sa živil prácou roľníka a lesného robotníka. Študoval na gymnáziu v Nitre, na Hudobnej pedagogickej škole v Bratislave a napokon na štátnom konzervatóriu hru na lesnom rohu.

Krátky čas pracoval ako učiteľ v Ľudovej škole umenia v Modre.

Vincent ŠIKULA pútal najmä nevšedným rozprávačským talentom.

Toto mestečko, bohaté na tradície, stojí v centre jeho memoárových fragmentov. Býva tu aj básnik Jozef Mihalkovič, s ktorým sa často stýkal. Neskôr bol redaktorom časopisu Romboid, pôsobil ako dramaturg v Slovenskej filmovej tvorbe a od roku 1973 pracoval ako redaktor vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ. V rokoch 1994 – 1999 bol predsedom Spolku slovenských spisovateľov. V roku 1979 mu udelili titul zaslúžilý umelec. Zomrel v Modre 16. júna 2001.

Toľko strohé informácie, no už v spomínaných osemdesiatych rokoch sme sa stretávali a ja som si spoločne zážitky podvedome ukladal do pamäti, lebo človek nenatrafí každý deň na podobne inšpiratívneho, a pritom skromného tvorcu. Dokonca sme sa preniesli „dostali do rodiny“. Na prvom ponovembrovom zjazde spisovateľov som bol ako novinár, ale aj kandidát na členstvo. Vo foyeri už neexistujúceho bratislavského PKO som si automaticky prisadol k Vincovi,

ktorý tam bol s bratom, vynikajúcim prozaikom Viliamom Šikulom, ktorý, bohužiaľ, veľmi skoro opustil tento svet. Jeden z fotografov nás odfotil a na druhý deň v ešte vtedy existujúcom denníku Smena vyšla fotografia nás troch s titulkom: Bratia Šikulovci na zjazde spisovateľov. Vinco si zo mňa ešte dlho ťahoval, ako som sa mu votrel do rodiny.

■ RODENÝ ROZPRÁVAČ

Vincent Šikula si renomé rozprávača získal zbierkami čít a poviedok Na koncertoch sa netlieska, Možno si postavím bungalow, Nebýva na každom vršku hostinec, Povetrie, Vlha, Vojak, Nokturná, Pastierska kapsička či novelou S Rozarkou a románovou trilógiou Majstri, Muškát, Vilma. Román Majstri je prvou časťou trilógie, ktorej ďalšie dve časti tvoria romány Muškát a Vilma. Autor sám nazval svoje romány knižkami o domovine v tom najčistejšom zmysle slova, keďže sa téme domova venoval vo veľmi konkrétnom historickom čase.

Na pamätníku skvelého vynálezcu nie je ani jedno slovenské slovo Benediktín Jedlík predbehol Siemensa

Emil SEMANCO – Foto: archív autora

Vlani koncom roka sme si pripomínali 120. výročie úmrtia príslušníka benediktínskej rehole, slovenského fyzika a vynálezcu Štefana Aniána Jedlíka, ktorý patrí medzi najvýznamnejších vedcov 19. storočia v oblasti skúmania elektromagnetických javov. Ako prvý na svete objavil možnosť premeny elektrickej energie na mechanický otáčavý pohyb. S jeho menom sa spája osemdesiatšesť objavov a vynálezov. Vynášiel napríklad elektromotor, ale aj dynamo a elektrický rušeň.

Najväčšie zásluhy získal Jedlík v období po roku 1850, keď sa zaoberal hľadáním najdokonalejšieho zdroja prúdu, prípadne napätia. Z tohto obdobia pochádza jeho najvýznamnejší vynález – prototyp unipolárneho dynamo, nikde však o ňom nič nepublikoval. Tento slovenský vynálezca a konštruktér ho skonštruoval najmenej štyri roky pred Wernerom Siemensom. Nedal si ho však patentovať.

■ V RODINE ROĽNÍKA

Štefan Jedlík sa narodil 11. januára 1800 v Zemnom pri Komárne v chudobnej roľníckej rodine. Stredoškolské štúdiá absolvoval na gymnáziách v Trnave a v Bratislave. V roku 1817 vstúpil do benediktínskej rehole v zadunajskej Pannonhalme, prijal rehoľné meno Anián a pokračoval v štúdiách teológie a súčasne aj matematiky i fyziky na univerzite v Pešti, čo bola časť súčasnej Budapešti. Po získaní doktorátu filozofie pôsobil ako profesor fyziky a prírodopisu na gymnáziu v Rábe (dnes maďarský Győr) a neskôr na Kráľovskej akadémii v Bratislave. Od roku 1839

Pomník vynálezcu v Zemnom.

prednášal fyziku a mechaniku na Budapeštianskej univerzite, ktorej rektorom sa stal v roku 1863. O desať rokov neskôr ho vymenovali za čestného člena Maďarskej akadémie vied (1873).

■ DESIATKY OBJAVOV

Vedu a techniku obohatil Štefan A. Jedlík o desiatky vynálezov a zlepšení. Dokázateľne bol prvým konštruktérom elektromotora, v ktorom pevnú aj otáčajúcu časť tvorili elektromagnety, pričom bol priekopnícky aj použitím ortuťového komutátora. Na škodu veci tento veľký objaviteľ o svojich experimentoch len veľmi málo publikoval a väčšinu svojich prístrojov skonštruoval iba na demonštračné ciele ako pomôcky, čím jeho objavy zostali nepovšimnuté.

Počas života si dal patentovať jediný vynález – paradoxne azda ten najmenej prevratný – zariadenie na výrobu sódovej vody (1826), ktoré sa hneď uplatnilo v praxi. Prvú továreň na „sódovku“ v Uhorsku podľa Jedlíkovho patentu onedlho zriadili v Bratislave...

Štefan A. JEDLÍK.

■ LAPAČ BLESKOV

Medzi jeho významné vynálezy patrí aj rúrkový zberač blesku, tiež magnetický čap, ktorý sa neskôr stal súčasťou elektrického rušňa, vlnový stroj, na ktorom demonštroval vlnenie na vodnej hladine, ba aj prístroj na rezanie veľmi jemných optických mriežok. O Jedlíkovi, ktorý bol i významný pedagóg v odbore fyziky, väčšina encyklopédií uvádza, že to bol slovenský vynálezca, objaviteľ a konštruktér. Napísal niekoľko vysokoškolských učebníc, medzi inými aj rozsiahlu štúdiu Tentamen publicum a physica (1845). V roku 1873 na svetovej výstave vo Viedni vyznamenali Jedlíka medailou za pokrok. Štefan Anián Jedlík sa dožil vysokého veku – deväťdesiatich piatich rokov. Zomrel 13. decembra (uvádza sa aj 12. december) 1895 v Rábe (dnešný Győr). Ministerstvo dopravy, pošta a telekomunikácií SR vydalo 11. januára 2000 príležitostnú poštovú známku z emisieho radu Osobnosti – na uctenie si tejto významnej osobnosti. V jeho rodnej obci Zemné mu postavili pamätník. Nie je na ňom ani jedno slovenské slovo!

Banskobystrickí matičiari bilancovali vykonanú prácu Pre mládež a proti radikalizácii spoločnosti

Peter JAVORSKÝ

Koncom mája sa v Detve konal krajský snem Matice slovenskej banskobystrického kraja. Liberálne médiá na Maticu v tejto súvislosti zaútočili, že na sneme sa zúčastnili dvaja poslanci Národnej rady Slovenskej republiky za ĽS NS Rastislav Schlosár a Jana Nehézová. Informáciu prevzali priamo z portálu uvedenej politickej strany. Matica na reakciu priestor nedostala.

Novozvolená Krajská rada Matice z Banskej Bystrice.

Matica slovenská na svoje snemy či iné podujatia nepozýva predstaviteľov stranických centrá, ale vedúce osobnosti komunálnej politiky, s ktorými úzko spolupracuje pri organizácii stoviek či tisícov podujatí ročne po celom Slovensku – najmä županov, primátorov či starostov.

V tomto trende pozvala na snem aj župana banskobystrického kraja M. Kotlebu. On však neprišiel, ale na sneme sa pozývaní hostí na matičné poslanca NR SR, aby ho ospravedlnili a prihovorili sa matičiarom. V tejto súvislosti predsedníctvo MS vydalo vyhlásenie: „Predsedníctvo Matice slovenskej (PMS) ako nadstraníckej národnej ustanovizne v súvislosti s publikovanými informáciami týkajúcimi sa pozývaní hostí na matičné krajské snemy a iné matičné podujatia vyhlasuje, že pozývame predstaviteľov krajských samospráv, nie predstaviteľov politických strán. Informácie, ktoré sa v niektorých médiách objavili v súvislosti s krajským snemom banskobystrického kraja v Detve, boli zavádzajúce so zámerom účelovo

spojiť Maticu slovenskú s politickými aktivitami.“

■ BILANCIA VYKONANÉHO

Banskobystrickí matičiari bilancovali svoju štvorročnú prácu a zvolili si nového predsedu krajskej rady, ktorým sa stal Ján Brlož z Hrušova, folklorista, organizátor národného života na zmiešanom území na Slovensku a člen výboru MS. Prijali aj vyhlásenie – akýsi program na najbližšie roky ich činnosti, z ktorého vyberáme: „Podporujeme trvalé zabezpečovanie práv pre všetkých občanov Slovenskej republiky vo veciach občianskej a národnej slobody, štátnej zvrchovanosti a územnej integrity Slovenska, ochrany kultúrneho dedičstva slovenského národa i národnosti žijúcich v SR, ochrany používania štátneho jazyka na celom území Slovenskej republiky, výchovy mladej generácie k národnej hrdosti a zdravého patriotizmu, k dodržiavaniu Ústavy SR i platných dokumentov medzinárodného práva a v rovnakej miere využívania práv i povinností.“

Vyzývame všetkých riadne zvolených poslancov NR SR i všetkých členov vlády SR na dodržiavanie verejne daných predvolebných sľubov a tým na prijímanie takých zákonov a ďalších právnych noriem, ktoré budú nasmerované k stabilnému zlepšovaniu životných podmienok všetkých občanov SR.

■ NA ADRESU RTVS

Vyzývame tiež súčasné vedenie RTVS na prehodnotenie programovej štruktúry vysielania a zaradenie do novej štruktúry relácie zamerané na historické, kultúrne a duchovné hodnoty slovenského národa i relácie prezentujúce tradičnú kultúru Slovákov, ktorými sa naplňa Rezolúcia UNESCO o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva, Deklarácia NR SR o ochrane kultúrneho dedičstva z roku 2001 a Konceptia starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru schválená vládou SR v roku 2007 poslaním širokého rozvinutia národnej a vlasteneckej výchovy mladej generácie.

Vyzývame aj členov výboru Matice slovenskej a čelných činovníkov MS, aby venovali väčšiu starostlivosť o členskú základňu MS a rovnako aj o zabezpečenie väčšej informovanosti o živote miestnych a záujmových i vedeckých odborov MS v matičných médiách. Žiadame pravidelné poskytovanie metodických materiálov k významným výročiam udalostí a osobností národnej a matičnej histórie cestou pravidelných príloh v Slovenských národných novinách. Ďalej žiadame na každej úrovni otvorenú demokratickú diskusiu o súčasnosti i budúcnosti smerovania MS, požadujeme zvýšenie kompetencie kontrolných orgánov MS a vyvodenie zodpovednosti za konkrétne porušenia hospodárenia v MS a zastavenie uvádzania ničím nepodložených tvrdení v médiách, ktoré svojou nepravdivosťou a zaujatnosťou, ako aj zámerným zveličovaním poškodzujú meno našej národnej ustanovizne.

Medaila pre I. Kovačoviča.

■ ZRKADLÁ MYŠLIENOK
Žiadame viac pozornosti venovať komplexnému pôsobeniu oblastných stredísk MS, a osobitne tých, ktoré pôsobia na jazykovo zmiešanom území SR. Domy a oblastné pracoviská MS sa musia stať ‚zrkadlami matičných myšlienok poslaní Matice slovenskej‘ a matičné pracoviská sa tým musia stať každodennými pomocníkmi v živote miestnych odborov MS. Podporujeme oprávnené požiadavky učiteľského stavu na všetkých stupňoch škôl a obnovenie málotriednych škôl na slovenskom vidieku.
Oslovujeme najmä mladých ľudí na Slovensku, aby svojimi postojmi verejne, slobodne a odborne prinášali do nášho života nové myšlienky, aby sa k nim bez problémov a hrdo hlásili, aby svojimi postojmi aj verejne zamedzovali súčasne silnejúcej vulgarizácii, arogancii a radikalizácii prejavov medzi mládežou, a tak nastavili základy slušného a pravdivého konania nielen medzi mladou generáciou, ale aj v celej našej spoločnosti.“

GLOSA

Dar od obeťavca

V Miestnom odbore MS v Liptovskom Mikuláši pracuje mnoho zanietovaných ľudí. Výtvarník, matičiariar Vladimír Antoška daroval matičnej organizácii niekoľko obrazov a pre veľkú zasadaču miestnosť vytvoril veľký obraz so znakom MS. Je na ňom národný vrchol Kriváň s prvými predstaviteľmi MS Štefanom Moysesom a Karolom Kuzmánym. Začiatkom mája pribudol do Domu MS ďalší nový nezvyčajný dar. Darcom bol tentoraz Ing. Ivan Liška, člen dozorného výboru MO MS v Liptovskom Mikuláši. Tento ľudový umelec, rezbár, ktorý zhotovuje aj opasky, kapsy pre valachov alebo pracky, po tom, čo daroval do D MS vyrezávaný matičný znak, rozhodol sa venovať ďalšie svoje dielo. Tentoraz dva panely s vyrezávanými erbmi miest a obcí Liptova a Oravy, kde pôsobia miestne odbory MS. Takto návštevníci Domu MS môžu obdivovať erby Važca, Východnej, Kráľovej Lehoty, Pribyliny, Liptovského Hrádku, Liptovského Mikuláša, Lubele, Kvačian, Ružomberka a Stankovian z Liptova. Orava je zastúpená erbmi Dolného Kubína, Istebného, Tvrdošíňa, Trstenej, Námestova, Babína, Štefanova na Orave, Oravskej Polhory. Na druhom paneli sú erby obcí, kde pôsobia odbory Mladej Matice – Podturne, Beňadikovej a Liptovského Mikuláša. Za účasti autora sa na slávnostnom akte odovzdania daru zúčastnili početní matičiari, ako aj priaznivci tohto výnimočného umelca a význam udalosti podčiarkla aj účasť viceprimátora mesta Liptovský Mikuláš Jána Bonku.

Peter VRLÍK

NÁZOR

Úbohá kolonáda

K televíznemu programu sa dostávam málo. Len v sobotu či v nedeľu. Som nenáročný divák, zato náročnejší čitateľ vážnej literatúry. Tolerujem povrchných autorov kníh či novinárov. Lenže seriál lákavého názvu v našej miléj televízii – Kolonáda – ma priam uráža, ponižuje i zahanbuje súčasne.

Neviem sa vžiť do myslenia autora, ktorý tvorí takýto seriál. Úbohosť režisérov, plytkosť hercov, urážanie slovenského lekárstva, našich kúpeľných miest. Nemravnosť lekárov, rozbité manželstvá, nezodpovedná výchova detí, klamstvá, hriešnosť. Bože, kam sa podela pravá, čistá, slovenská kresťanská rodina budovaná na pravde a mravnosti? Je to úbohosť nielen tvorcov samotného filmu, ale aj zodpovedných z televíznej rady, čo takú zlátninu odkúpili, či zaradili do programu.

Štefan WOLF, Nová Baňa

AFORIZMY

Trhová ekonomika je lepšia ako plánované hospodárstvo, ale horšia, ako sme si mysleli.

O zlodejoch sa v socializme písalo v čiernej kronike, o zlodejoch v kapitalizme sa píše ako o prominentoch a celebritách.

Cena peňazi závisí od množstva tovaru, ktoré si za ne môžeme kúpiť. Ak sú produkty pokazené, budú aj peniaze zlé.

Rozdielna postava v rovnakom sedadle auta spôsobuje bolesť chrbtice. Preto aj rovnaké euro v rozdielnom ekonomickom prostredí bolí nás všetkých.

Niektoré politické strany si nevedia poradiť so svojimi dlhmi, ako potom chcú radiť ostatným účastníkom trhu?

Nízke úroky vytvárajú likvidáciu pascu, pri ktorej spotrebiteľ málo šetrí a investori málo investujú. (rh)

Rokoval krajský snem Matice Nitrianskeho kraja Všestranný rozvoj členskej základne

Martin FEJKO – Foto: archív ČU MS

Krajský snem MS Nitrianskeho kraja sa uskutočnil 28. mája v priestoroch MO MS v Nových Zámkoch. Keďže Novozámocký okres patrí počtom matičných odborov medzi najpočetnejšie, bolo prirodzené, že krajská rada sa rozhodla uskutočniť snem na tomto výrazne národnostne zmiešanom území. Na zasadnutí sa zúčastnilo šesťdesiat delegátov s hlasovacím právom. Rokovanie počtili aj pozvaní hostia – prvý podpredseda MS Jozef Šimonovič, predseda dozorného výboru MS Štefan Martinkovič a ďalší predstavitelia výboru MS.

O funkciu predsedníčky KR MS sa uchádzala aj Daniela Trňanová.

Jozef Šimonovič vo svojom príspevku hovoril o viacerých aktuálnych a závažných témach matičného, ale aj spoločenského života. Zároveň apeloval na jednotu v matičnom hnutí a v spoločnom úsilí zvyšovať renomé Matice slovenskej.

Priebeh krajského snemu sa odvíjal podľa schváleného

programu. S diskusnými príspevkami vystúpili matičiari, ktorí žijú v tomto regióne a dobre poznajú problémy matičného i nematičného života. Celá diskusia sa niesla v pracovnom a konštruktívnom duchu, čo prinieslo konkrétne závery na riešenie rôznych problémových otázok.

Matičiari Nitrianskeho kraja si tiež volili svojich zástupcov na ďalšie štvorročné volebné obdobie. Zvolením kandidátov očakávajú nielen zastupovanie v krajskej rade za svoj okres, ale najmä aby svojou aktívnou prácou naplňali program a poslanie MS. Očakávajú prijatie takých návrhov a riešení, ktoré by kvalitatívne zviditeľnili MS v regióne. V tomto im musí byť nápomocný tiež výbor a ústredie MS so svojimi profesionálnymi pracovníkmi.

■ NOVÝ PREDSEDA

O funkciu predsedu krajskej rady sa uchádzali súčasný predseda J. Steiner, predseda športového odboru L. Kleštinec a predsedníčka OR Levice a MO MS v Rybníku D. Trňanová. Matičiari si zvolili na ďalšie štvorročné obdobie za predsedu L. Kleštince. Jeho aktivity boli doteraz zamerané najmä na získavanie nových členov prostredníctvom športových aktivít. V tomto duchu hovoril aj vo svojom prvom

Nový predseda L. Kleštinec.

príhovore po zvolení, kde ďalšiu činnosť, ale aj prácu krajskej rady chce orientovať na získavanie mladých ľudí a obnovovanie činnosti neaktívnych MO MS v regióne, ktorých je stále neúrekom. Tiež mieni koordinovať uskutočňovanie významných podujatí s miestnymi odbormi, ako aj plniť program MS rozpracovaný na podmienky krajskej rady, spolupracovať s orgánmi verejnej správy, kultúrными a osvetovými inštitúciami a združeniami, so školami a s ďalšími organizáciami na území regiónu. Rovnako plánuje aktívne spolupracovať s členmi predsedníctva a výboru MS. Budeme mu v tomto úsilí držať palce, a samozrejme pomáhať k naplneniu tejto vízie.

Marián TKÁČ
predseda Matice
slovenskej

Hrozí nám Československo?

Po uverejnení matičného videofilmu o krutom tragickom osude Púčika, Tesára a Tunegu objavil sa mail, ktorý okrem „samozrejmeho poďakovania tým, čo sa o toto video a pripomenutie týchto zavraždených slovenských chlapcov postarali“, je plný obáv, či nehrozí nám návrat k Československu? Dôvod: autor mailu vo filme nenašiel „ani raz spomenuté slovo Československo“, že tých troch mladencov „odsúdila československá štátna moc“, že boli odsúdení vlastne preto, lebo boli za pokračovanie Slovenského štátu. „Ved' ak by tu vtedy nebolo Československo, ich zavraždenie by sa nebolo stalo.“

Autor má pravdu, hlavnou príčinou odsúdenia Púčika, Tesára a Tunegu bol fakt, že boli za Slovenský štát, a tresty, ktoré dostali, boli exemplárne s cieľom definitívne zastrašiť celú slovenskú spoločnosť a vybiť jej z hlavy vlastný štát. Čo sa aj podarilo. Ale dôležitý je aj fakt, že českí súdruhovia našli na Slovensku spojencov, a to v osobe prokurátora „slovákobijáča“ Rašlu, ktorý – podľa iného mailu – „úspešne prežil všetky režimy, všade bol na špicí, dožil sa vysokého veku a ešte zarobil aj na svojich memoároch“.

Som rád, že matičné filmy oslovujú verejnosť a vyvolávajú takú potrebnú diskusiu o skutkoch, udalostiach a osobách, ktoré ako keby mali z nášho spoločenského povedomia zmiznúť.

Pokiaľ ide o Československo (ktoré pri svojom zrode až do prijatia prvej ústavy vo februári 1920 sa aj v dokumentoch Trianonu menovalo „Štát Česko-Slovensko“; Štefánik zomrel v máji 1919 v takto nazývanom štáte!) – to sa opätovne môže obnoviť len zánikom samostatného Slovenska. Nemyslím si, že by sme to dopustili. A sté výročie vzniku „Štátu Česko-Slovensko“ si pripomenie len tak, ako sa patrí: spomienkou na dni, keď sa končil žalár národov a Slovensko dostalo obmedzenú samostatnosť, ale predsa len šancu dýchať svojimi pľúcami. A že v rámci svojho úsilia o slobodu malo v ťažkom období dejín – od roku 1939 – 1945, po celých stáročiach prvý vlastný štát, vyhlásený najdemokratickejšie, ako sa vtedy dalo. Parlamentom.

Autori filmu – z ktorých dielne je aj myšlienka povýšiť neprávom obchádzaný Trianon na pamätný deň – si nezaslúžia upodopozrievanie, že sa pravdy o Česko-Slovensku či o Slovenskom štáte boja.

Úspešný Metodický deň pre učiteľov slovenčiny a dejepisu O Štúrovi ako ho nepoznáme

Text a foto: Rastislav ZACHER, riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi

Koncom mája pripravil D MS v Spišskej Novej Vsi v spolupráci so Školským úradom mesta Spišská Nová Ves a so Spoločným školským úradom v Smižanoch Metodický deň, ktorý bol určený predovšetkým pre učiteľov slovenského jazyka a literatúry, ako aj pre dejepisárov z okresu Spišská Nová Ves. Podujatie sa konalo v priestoroch D MS v Spišskej Novej Vsi.

Riaditeľ D MS Rastislav Zacher privítal účastníkov podujatia a správcu MS M. Smolca, ktorý vystúpil s prednáškou o osobnosti a prínose L. Štúra pre slovenský národ. Modernou, pútavou formou podal pedagógom spišskonovoveského okresu výstižný obraz o tejto významnej osobnosti našich dejín. Okrem tejto témy venoval sa aj 171. výročiu založenia Slovenských národných novín (SNN). Po prednáške správcu MS nasledovalo vystúpenie riaditeľa D MS v Spišskej Novej Vsi, ktorý sa zameril predovšetkým na poslanie a význam Matice slovenskej v minulosti a súčasnosti. Hovoril tiež o problematike vplyvu súčasných médií na slovenskú spoločnosť. Po príspevkoch prednášajúcich nasledovala diskusia, do ktorej sa svojimi konkrétnymi nápadmi, pripomienkami a riešeniami zapojili aj viacerí pedagógovia. Vo svojich vystúpeniach sa zamýšľali najmä nad otázkou, ako ešte viac zlepšiť pozitívny pohľad na súčasnú Maticu. Tento úspešne zorganizovaný metodický deň pre pedagógov z okresu Spiš-

Riaditeľ R. ZACHER (vľavo) a správca Matice M. SMOLEC na prezentácii o L. Štúrovi.

ská Nová Ves je jasným dôkazom a zároveň predpokladom na to, aby sa podobné metodické podujatia pripravovali čo najčastejšie. Môžu byť určitým návodom, ako vzbudiť záujem o súčasné matičné dianie, najmä pokiaľ ide

o mladú generáciu. Už teraz sa veľmi tešíme na ďalší metodický deň pre pedagógov, ktorý D MS v Spišskej Novej Vsi pripravuje a bude ho určite organizovať aj v nasledujúcom školskom roku 2016/2017.

Prehliadka školskej a mimoškolskej činnosti žiakov v Žiline

Naše talenty 2016 inšpirovala tradícia a folklór

Katarína KALÁNKOVÁ, Dom Matice slovenskej v Žiline

Už po siedmy raz sa v Žiline uskutočnila prehliadka školskej a mimoškolskej umeleckej činnosti žiakov základných škôl vychádzajúca z pôvodnej slovenskej tvorby s názvom Naše talenty, ktorej cieľom je podpora umeleckej tvorivosti v rámci vyučovania a oboznamovanie sa s našim národným kultúrnym dedičstvom. Podujatie pripravila MO Matice slovenskej v Žiline v spolupráci s tamojším D MS a Gymnázium sv. Františka z Assisi, v aule ktorého sa prehliadka konala.

Tento ročník organizátori zamerali na tradičnú ľudovú kultúru, čo predznamenali už žiacki CZŠ R. Zaymusa v Žiline pod vedením učiteľky Koriny Bielikovej úvodným

pásmom zvykov a tancov Vitanie jari na hudbu umeleckého súboru Lúčnica. Ich rovesníci zo ZŠ Slovenských dobrovoľníkov sa predstavili pásmom Páračky – Rapotačky, ktoré s nimi

nacvičila pani učiteľka Mgr. Alžbeta Bušiková. Pišťalkári z DFS Kolárik zo ZŠ v Kolároviach, ktorých vedie učiteľ Wolfgang Schmutz, zahráli potom štyri ľudové piesne. Deti z DFS Dúha zo ZŠ Krasňany, ktoré vedie j Bc. Zuzana Vráblová, privítali vo svojom pásme Jar a zatancovali za sprievodu akordeónu.

Lietavské perličky zo ZŠ v Lietave s vedúcou Mgr. Tatianou Obložinskou zaspievali niekoľko krásnych ľudových piesní. Deti z DFS Lienka zo Súkromnej ZŠ na Oravskej ulici v Žiline uviedli pásmo Prekáračky, ktoré s nimi nacvičila učiteľka PaedDr. Jana Brxová. Na záver žiaci CZŠ R. Zaymusa v Žiline strhli prítomných „východňarským“ čardášom na hudbu FS Vranovčan.

Všetkým vystupujúcim, učiteľkám a vedúcim sa kvetmi, diplomami a malými darčekom poďakovali Ing. Stanislav Kučera, predseda matičnej organizácie v Žiline, a riaditeľka D MS Katarína Kalánková.

Žilinské Naše talenty 2016 hľadali nadané deti už po siedmy raz.

ČITATEĽSKÁ SŮŤAŽ

Vážený čitateľa, v tomto vydaní SNN prinášame rozhovor so známym disidentom Antonom Seleckým, ktorý bol pod stálou neželanou kuratelou ŠtB. Ako všestranný tvorca sa venuje aj tvorbe dokumentárnych filmov s mariánskou tematikou. Medzi nimi je aj snímka o pútnickom mieste

v Litmanovej. Ak ste pozorne čítali príspevok spisovateľa a dramatika Petra Vala o A. Seleckom, nebude pre vás ťažké napísať presný názov dokumentárneho filmu, v ktorom sa nachádza meno hory, kde sa zjavenia Panny Márie mali uskutočniť.

V čísle č. 17 sme vám položili otázku, kedy bola bombardovaná Spišská Nová Ves počas „Malej vojny“? Odpoveď: 24. marca

1939. Za správne odpovede tentoraz odmeníme: Lea Kolníka z Detvy, Miroslava Ľuba z Leopoldova a Agátu Chmurúrov zo Žiliny-Bytčice.

Odpovede na otázku z tohto čísla SNN nám posielajte do 15. júna na známu adresu uvedenú v tiráži matičného týždenníka našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej s označením Čitateľská súťaž. (red)

PRIPOMÍNAME SI

11. júna
– stopäť rokov od narodenia režiséra Činohry SND a pedagóga Jozefa Budského (1911 – 1989), spoluvorcu „zlatého veku“ slovenského divadla a nezabudnutelných „televíznych pondelokov“; uplatnil sa aj ako filmový herec

12. júna
– storočnica slovenského vojenského pilota, veliteľa povstaleckej letky počas SNP, farmaceutického odborníka, po vojne šéfredaktora časopisu Slovenský lekárnik a periodika Farmácia Jozefa Arnolda (1916 – 1995)

13. júna
– stoosemdesiatpäť rokov, čo sa na východnom Slovensku objavil prvý príznak cholery, dovtedy u nás neznámej choroby (1831); nákaza sa dostala k nám z Poľska, kam ju zavlekli ruské vojská, keď potlačili poľské protiruské povstanie, epidémia sa rýchlo rozšírila po Slovensku, len v nitrianskej stolici ochorelo v tom roku vyše štyridsaťpäťtisíc ľudí, z toho 22 316 zomrelo

– deväťdesiat rokov od smrti aktívneho národovca, publicistu a právneho zástupcu stíhaných slovenských vlastencov JUDr. Matúša Dulu (1846 – 1926); v Bratislave je po ňom pomenované námestie

14. júna
– tristodvadsaťpäť rokov od narodenia hudobného skladateľa Jána Francisciho (1691 – 1758), banskobystričského organistu; dodnes sa zachovalo niekoľko jeho nádherných organových prelúdií a ária, ktorá odznela v kostole vo chvíli, keď sa chýrny vedec Matej Bel lúčil s Bankou Bystricou a odchádzal za svojím historickým poslaním do Bratislavy

– pred pätnástimi rokmi zomrel hudobný skladateľ a kmeňový autor SLUK-u Tibor Andrašovan (1917 – 2001)

15. júna
– sto rokov od smrti spisovateľa a novinára pôsobiaco celý život medzi americkými Slovákami Gustáva Maršalla Petrovského (1862 – 1916)

16. júna
– stoštyridsaťpäť rokov uplynulo od smrti spisovateľa Jána Kalinčiaka (1822 – 1871), známeho autora diel Reštavrácia a Púť lásky, rektora gymnázia v Modre, po zásahu úradov riaditeľa gymnázia v Českom Tešíne; v predčasnom dôchodku bol ešte šéfredaktorom časopisu Orol v rodnom Martine

– pred pätnástimi rokmi zomrel neopakovateľný rozprávač Vincent Šikula (1936 – 2001); pripomeňme aspoň prózy Možno si postavím bungalov, Nebýva na každom vršku hostinec, Povetrie..., románová trilógia Majstri, Muškát, Vilma, eseje Nokturná, bohatú tvorbu pre deti: Pán horár má za klubúkom mydleničku, Prázdny som strýcom Rafaelom, O múdrom kohútikovi..., posmrtné mu vyšla básnická zbierka Za odchodom orgovánu

17. júna
– deväťdesiat rokov od narodenia dramaturga, divadelného kritika a prekladateľa Ladislava Obucha (1926 – 1981)

(jč)

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.